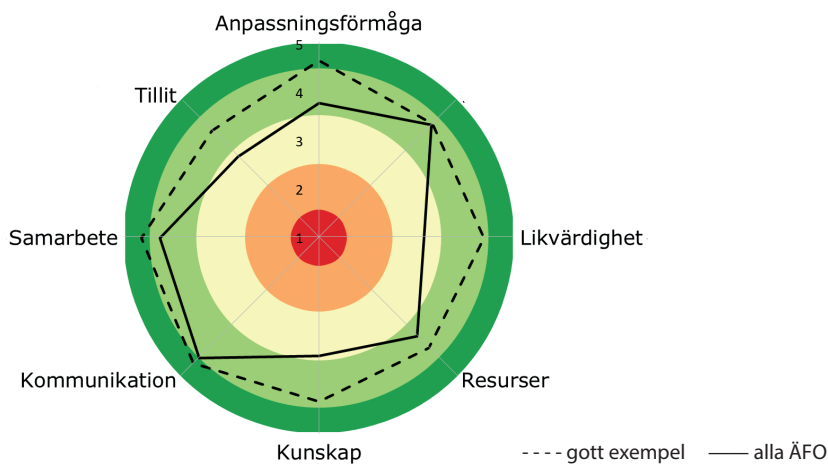
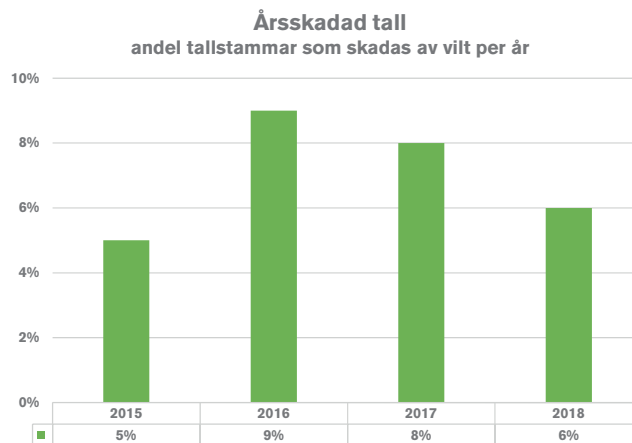
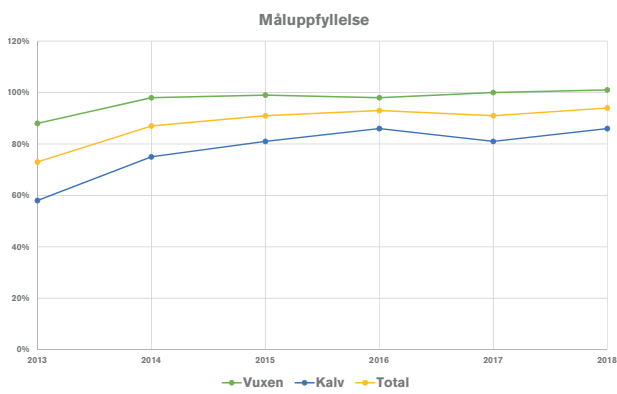

FAKTA SKOG

Adaptiv älgförvaltning nr 19:

Vad kan vi lära av goda exempel?

Camilla Sandström, Sabrina Dressel och Göran Ericsson

I en kunskapsbaserad älgförvaltning är det viktigt att ta tillvara kunskap och erfarenheter.

Hög anpassningsförmåga är nödvändig för att hantera utmaningar som kan påverka möjligheten att nå målen.

Älgförvaltningsgrupper som når sina mål har ledamöter som ingår i flera sociala nätverk, känner sina områden väl och har erfarenhet från föreningslivet.

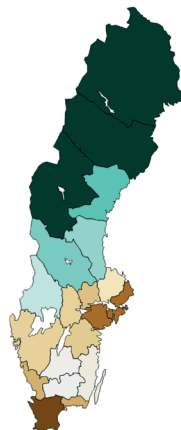
Älgförvaltningsgrupper med god måluppfyllelse har en hög grad av tillit till den egna gruppen, till älgskötselområden och till regionala myndigheter.

Framgångsrika älgförvaltningsgrupper är innovativa. Alla älgförvaltningsgrupper som ingår i undersökningen har testat och utvärderat olika metoder för att öka måluppfyllelsen.

Älgförvaltningen utgår från principen om adaptiv förvaltning. Det som fastställs ska följas upp och utvärderas för att successivt öka eller bibehålla måluppfyllelsen. Förvaltningen ska vara kunskapsbaserad; olika sorters kunskap och kunskapskällor värderas när lösningar utvecklas. Det förväntas leda till ökad villighet att ta rimliga risker och att aktörerna experimenterar med olika lösningar för att nå målen.

Social mångfald & ekologisk diversitet

- Många involverade (jägare, markägare)
 - Stora förvaltningsområden
 - Många licensområden & ÄSO i varje ÄFO
 - Älgekött värderas högt
-
- Älgens andel i relation till andra klövviltarter
 - Förekomst av övriga klövviltarter
 - Större variation av markanvändning
 - Mångfald av markägare (små & stora)

Figur 1. Utmaningar för adaptiv älgförvaltning i landet, varierar, med större tyngdpunkt på sociala faktorer (mörkgrön) i norr till ekologiska faktorer (mörkbrun) i söder. Anpassad från Dressel et al. 2018.

En förutsättning för att bättre klara av olika störningar som extremväder, sjukdomar eller annat är anpassningsförmåga. Den bestäms av förmågan att lära sig och ta del av kunskap och erfarenhet, och av flexibilitet i beslutsfattande med fokus på problemlösning. I forskningen mäts anpassningsförmåga som resurser eller kapital. Förutom till exempel älgtäthet och betesresurser, identifierar forskningen humankapital, socialt kapital, kulturellt kapital, politiskt kapital, samt finansiellt och tekniskt kapital som viktiga. Genom att mobilisera dessa tillgångar kan anpassningsförmågan öka (se Tabell 1).

Förutsättningar för adaptiv förvaltning varierar

Samma lagstiftning gäller i hela landet, men olika sociala och ekologiska faktorer påverkar möjligheten att vara adaptiv beroende på var i landet man befinner sig. Förekomsten av olika klövviltarter är en utmaning för älgförvaltningen i stora delar av södra Sverige (se Figur 1). I Mellansverige påverkar förekomsten av stora rovdjur förutsättningarna, i norra Sverige måste förvaltningen ta hänsyn till en struktur med stora markägare, och att det är en stor andel markägare och jägare som berörs av förvaltningen sett till befolkningen i stort. Oavsett denna variation krävs anpassningsförmåga för att hantera utmaningar och för att nå målen.

Vad kan vi lära av goda exempel?

Måluppfyllelsen i älgförvaltningen år 2017/18 ligger i snitt på 86 % med en

standardavvikelse på 14 %. Det betyder att det finns en stor variation mellan och inom län, där vissa älgförvaltningsgrupper når målen, medan andra har svårt att göra det. På basis av ett frågeformulär till alla länsstyrelser har vi identifierat älgförvaltningsområden som kan betraktas som goda exempel, dvs. att det finns hög måluppfyllelse och god samverkan. Totalt identifierades 15 goda exempel i 10 län. Vi har intervjuat sex av dessa för att förstå vad de har gemensamt. Vi har särskilt fokuserat på hur de har mobiliserat de tillgångar som leder till hög anpassningsförmåga. Vi valde ut goda exempel från Småland i söder till Norrbotten i norr för att täcka in variationen i förutsättningar i Figur 1. Dessutom har vi genomfört workshoppar med älgförvaltningsgrupper i de fyra nordligaste länen, samt i Södermanland. Vad kan vi lära oss av de älgförvaltningsgrupper som når sina mål?

Humankapital

I en kunskapsbaserad älgförvaltning är förutsättningarna för måluppfyllelse beroende av människor och deras kompetens i form av utbildning, erfarenhet, men även kunskaper och färdigheter som kan användas inom det egna älgförvaltningsområdet. Lokalt ledarskap bidrar till att mobilisera det tillgängliga humankapitalet. Utmärkande för de grupper som når målen är att de har en lång erfarenhet av älg- eller klövviltförvaltning. Många ledamöter har tidigare erfarenhet från förtroendeuppdrag. De håller sig uppdaterade genom att löpande delta i de utbildningar som erbjuds. Ofta anord-

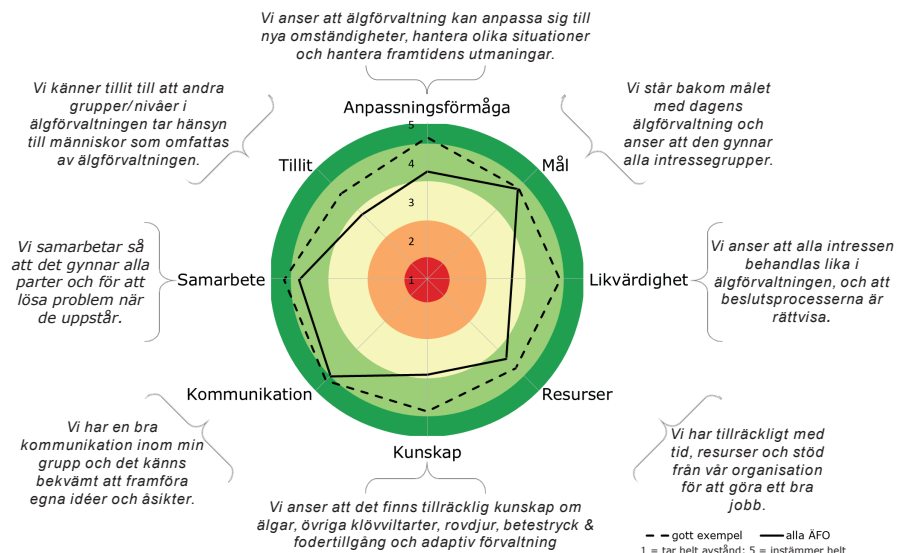
nar de egna utbildningar i samband med samrådsmöten för att höja kunskapsnivån för alla i förvaltningen. Vissa grupper har skapat ett mentorsystem där varje ledamot i ÄFG är ansvarig för att sköta kontakter och kommunikation med ett eller flera ÄSO. Andra grupper har skapat specifika rutiner som innebär att det alltid finns en jägar- och en markägarrepresentant med vid möten eller vid utbildningar för älgskötselområden. Ett annat utmärkande drag är att åtminstone någon i älgförvaltningsgruppen behärskar grundläggande statistik och kan ta fram bra beslutsunderlag.

Samtliga goda exempel lägger också ner mycket tid på inventeringar för att få ett bra planeringsunderlag. De har lokalt kommit överens om vilka kvalitetskravade inventeringsmetoder som är att föredra. I de goda exemplen råder enighet om att det måste finnas en tilltro till de inventeringsmetoder som de valt att använda sig av, annars fallerar viljan att bidra till datainsamlingen, eller att ge rekommendationer baserade på och fatta beslut baserade på resultaten. För att öka tillgången till kunskap använder flera grupper sig av undersökningar till jaktlagen för att få deras uppfattningar om tillståndet för vilt och skog. Det gör att de tar tillvara kunskap och erfarenheter i hela förvaltningssystemet. Gemensamt för de goda exemplen är också att de fokuserar på trender över tid, istället för enskilda år, för att se om de rör sig i rätt riktning i förhållande till målen. I de områden där det finns flera klövviltarter har grupperna tagit fram rutiner för att inventera alla klövviltarter på en lokal nivå. Ofta är ambitionen att försöka

Adaptiv förvaltning av älg

Riksdagen införde en ny ekosystembaserad och adaptiv älgförvaltning från år 2012. Det innebär att de mål som fastställs på olika nivåer inom förvaltningen löpande följs upp och utvärderas. Det ska finnas en tydlig återkoppling mellan beslut och utfall vad gäller avskjutning, påverkan på skog och andra faktorer som viltolyckor. SLU tog under 2011 fram ett utbildningsmaterial bl.a. kring inventeringsmetoder för att underlätta övergången och för att säkerställa en gemensam kunskapsplattform för medlemmarna i viltförvaltningsdelegationer och älgförvaltningsgrupper. Detta material kompletteras nu med nya delar för att möta utmaningar som tillkommit. Faktabladet du läser ingår i en serie. Materialet i sin helhet och fördjupningar kan hämtas från slu.se/algforvaltning

Förutsättningar för samverkan

Figur 2. De älgförvaltningsgrupper som når avskjutningsmålen har ofta en hög grad av måluppfyllelse för viktiga sociala faktorer som tillit, samarbete, kommunikation. Den streckade linjen visar resultat från ett gott exempel jämfört med genomsnittligt resultat av alla ÅFO i landet (heldragna linjen). Datamaterialet är baserat på ett frågeformulär som 2016 skickades till 759 ÅFG-ledamöter, svarsfrekvens: 82 % (se Sandström et al. 2018 för mer information).

förvalta arterna gemensamt. En utmaning är att arter inte är jämt fördelade över ett älgförvaltningsområde, varför förvaltningen fortfarande är uppdelad i älgskötsel- och kronskötselområden.

Socialt kapital

Socialt kapital anger vikten av att ingå i ett socialt sammanhang baserat på ömsesidig

tillit. Utmärkande för de goda exemplen är att ledamöterna ingår i flera sociala nätverk. Många har haft föreningsuppdrag för skogsägarföreningar, jägarorganisationer, hundklubbar, idrottsrörelsen eller så har de varit eftersöksjägare. Ledamöterna är därför välkända i flera sociala sammanhang för de som ingår i älgförvaltningsområdet. Utmärkande för grupperna som fungerar

väl är att det är liten omsättning av personer i gruppen, att de känner varandra väl, att de har förutsättningar att avsätta tid för att delta, och att de alla tror på samverkan. Eftersom ledamöterna ofta har erfarenhet från tidigare föreningsuppdrag, har gruppen kunskap om vad som utmärker en ”god” möteskultur där förtroende och respekt utgör nyckelord. Grupper som fungerar satsar på kontinuerlig kommunikation med flera möten varje år och uppföljning under jaktperioden. Ledamöterna beskrev att de försöker att anpassa sättet att kommunicera beroende på området (se Figur 2). Även om ledamöterna representerar olika intressen råder det ofta ett stort engagemang och intresse för lant- och skogsbruk – inte bara för jakt. Ofta är markägarrepresentanterna jägare – och jägarrepresentanterna markägare. Det ger en ömsesidig förståelse för varandras förutsättningar och intressen.

Kulturellt kapital

Kultur ger tillvaron mening. Det skapar ett underlag för gemensam handling i ett lokalt sammanhang. Oavsett om det rör sig om kultur i termer av näringsliv, traditioner eller livsstil är lokal medvetenhet om vad som behöver åtgärdas av stor vikt för att kunna mobilisera det kulturella kapitalet i ett älgförvaltningsområde eftersom det också anger ramarna för kreativitet och innovation. Utmärkande för de framgångsrika älgförvaltningsgrupperna

Tabell 1. Översikt av olika tillgångar eller kapital som bidrar positivt till anpassningsförmågan och exempel på hur intervjuade älgförvaltningsgrupper har mobiliserat dessa tillgångar.

Olika former av tillgångar eller ”kapital”	Innehåll	Bidrag till anpassningsförmåga	Goda exempel
Humankapital	Utbildning, kunskap och erfarenhet.	Expertis och ledarskap bidrar till att hantera förändring.	Användning av både lokal och vetenskaplig kunskap. Erfarenhet att leda möte/ta föreningsuppdrag.
Socialt kapital	Tillits- och förtroendefulla relationer.	Kommunikation förbättrar anpassningsförmågan.	Nätverk, kommunikation, samarbete och förtroende för varandra.
Kulturellt kapital	Hur människor ser på sin omvärld, och hur man förhåller sig till varandra.	Bidrar till respekt och hänsyn, samt till att hantera förändring, kreativitet, innovation.	Nya sätt att tänka, innovation och kreativitet i förhållande till det egna området.
Politiskt kapital	Väl fungerande intern samverkan, tillgång till politiska arenor.	God och legitim samverkan. Förmåga att få tillgång till och påverka makthavare.	Goda relationer med ÅSO och med myndigheter.
Finansiellt kapital	Resurser för adaptiv kapacitet.	Använda och investera befintliga medel på ett meningsfullt sätt.	Korrekt förvaltning av befintliga medel.
Tekniskt kapital	Infrastruktur för att stödja andra former av kapital.	Fysisk eller teknisk infrastruktur för att tex. öka graden av kunskap.	Tekniska lösningar som förenklar kommunikation och datainsamling.

är kreativitet och förmågan till innovation. Samtliga grupper har testat och utvärderat olika metoder för att öka måluppfyllelsen. Det kan vara olika jaktstrategier för att effektivisera jakten, ny teknik för att kunna kommunicera bättre och snabbare, kreativa möten för att fler ska lära känna varandra och kunna utbyta erfarenheter, nya inventeringsmetoder och utvecklingen av en app för kombinerad spillnings- och betestrycksinventering tillsammans med ansvariga myndigheter (www.hjalmserydaso.se).

Politiskt kapital

Politiskt kapital inkluderar förutsättningar för besluts- och förvaltningskapacitet inom den egna älgförvaltningsgruppen, och tillgång till andra arenor som ÄSO, länsstyrelsen eller Skogsstyrelsen. Oavsett arena är tillit avgörande för om det politiska kapitalet ska kunna mobiliseras. I samtliga fall av goda exempel finns en hög grad av tillit både inåt gentemot den egna älgförvaltningsgruppen, men även till ÄSO och till länsstyrelsen, jämfört med samtliga ÄFO. Ett målmedvetet arbete har medfört att det politiska kapitalet har kunnat mobiliseras

och konflikter på så sätt kunnat undvikas. En grupp pekar på hur misstron mellan ÄFG och länsstyrelsen minskade när styrning uppifrån med hög detaljeringsgrad ersattes med ett ökat lokalt ansvar. Det gav utrymme för lokal utveckling och innovation. Flera av grupperna beskriver också hur man på olika sätt försöker hjälpa ÄSO med beslutsunderlag och utbildning för att harmoniera olika planer på olika nivåer med varandra.

Finansiellt och tekniskt kapital

Finansiellt och tekniskt kapital används för att stödja mobiliseringen av de övriga tillgångarna. Inget av de goda exemplen framhåller bristen på finansiella resurser som ett problem för att kunna nå målen. I de län där kostnaderna för förvaltningen är ett hinder pågår emellertid ett arbete med att effektivisera förvaltningen till exempel genom att minska antalet ÄFO. Tid är en begränsning. De som ska ta på sig olika åtagande måste vara beredda på att också avsätta mycket tid för att hinna med. Bristen på tid är en viktig drivkraft bakom innovationerna för att effektivisera datainsamling, förbättra kommunikation mellan

olika nivåer och ta fram olika konfliktförebyggande åtgärder.

Hög anpassningsförmåga

De intervjuade älgförvaltningsgrupperna visar hur man med relativt enkla medel kan nå målen i förvaltningen. Vår studie visar att de älgförvaltningsgrupper som når målen har en hög grad av anpassningsförmåga. Grupperna har på ett framgångsrikt sätt lyckats mobilisera tillgängliga resurser. De använder lokalt anpassade verktyg och åtgärder. Samtliga grupper ser till att ta tillvara på den kompetens och erfarenhet som finns inom området, men tvekar inte att bjuda in olika typer av experter när så behövs. Starka sociala nätverk bidrar till att skapa en "vi-känsla", där alla ser området som en enhet och försöker att hitta gemensamma lösningar oavsett partsintresse. Det finns en ömsesidig förståelse för varandras mandat och intressen vilket ökar förutsättningarna att nå samsyn. Grupperna har genom ökad lokal medvetenhet identifierat vilka problem som måste åtgärdas för att målen ska nås. Det är åtgärder som alla älgförvaltningsgrupper kan tillämpa för att öka den egna anpassningsförmågan ■

Ämnesord

Anpassningsförmåga, socialt kapital, human kapital, kulturellt kapital, politiskt kapital.

Läs mer:

► Dressel, S., Ericsson, G. & Sandström, C. 2018. Mapping social-ecological systems to understand the challenges underlying wildlife management. *Environmental Science & Policy* 84: 105–112.

► Sandström, C., Dressel, S. & Johansson, M. 2018. Vilja, kunna, förstå – om förutsättningar att nå målen i älgförvaltningen. *RAPPORT 2018:1*. Umeå, Sweden: Institutionen för vilt, fisk och miljö, Sveriges lantbruksuniversitet.

Författare:

Foto: Ina Theres Szarrok

Camilla Sandström

Professor vid statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet, 901 87 Umeå
camilla.sandstrom@umu.se

Göran Ericsson

Professor vid institutionen för vilt, fisk och miljö, SLU, 901 83 Umeå
goran.ericsson@slu.se

Sabrina Dressel

Doktorand vid institutionen för vilt, fisk och miljö, SLU, 901 83 Umeå
sabrina.dressel@slu.se

